

Andrzej Suski

Przekaz świadectwa Jana Chrzciciela w czwartej Ewangelii

Collectanea Theologica 71/1, 91-102

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ SUSKI, TORUŃ

Ks. prof. Janowi Łachowi

PRZEKAZ ŚWIADECTWA JANA CHRZCICIELA W CZWARTEJ EWANGELII

Czwarta Ewangelia, podobnie jak Ewangelie synoptyczne, eksponuje postać Jana Chrzciciela¹, którego przedstawia nie tyle w roli poprzednika Jezusa (por. Mk 1,2-4 i par.), ile raczej w charakterze świadka². Temat świadectwa Jana Chrzciciela pojawia się już w prologu czwartej Ewangelii (J 1,6-8.15), a rozwinięty jest w kolejnej perykopie (1,19-34), która w swoim obramowaniu, na zasadzie inkluzji, uwydatnia główne treści tego fragmentu: „Takie jest świadectwo (*martyria*) Jana” (w. 19) – „daje świadectwo (*memartyreka*), że On jest Synem Bożym” (w. 34). Do tego świadectwa nawiązują również dalsze części Ewangelii (3,35 nn.; 5,33 nn.; 10,40-42). Ponieważ Jan Chrzciciel jest jedynym świadkiem zstąpienia Ducha Świętego na Jezusa (zob. J 1,32), jego świadectwo ma wyjątkowe znaczenie (por. Dz 10, 39 n.).

Wystąpienie Jana Chrzciciela ze świadectwem o Jezusie zostało ukazane na tle wydarzeń, które dokonały się w ciągu trzech dni. Pierwszego dnia odbywa się przesłuchanie Jana przez wysłanników żydowskich (1,19-28). W drugim dniu Jan wskazuje na Jezusa jako Baranka Bożego, bliżej określa swój stosunek do Niego i daje świadectwo o zstąpieniu Ducha Świętego (1,29-34). Natomiast w trzecim dniu porzestaje na zwięzłym powtórzeniu swia-

¹ Na temat Jana Chrzciciela w przekazach NT zob. A. Schlatter, *Johannes der Täufer*, Basel 1956; C.H. Scobie, *John the Baptist*, London 1964; R. Schütz, *Johannes der Täufer*, Zürich 1967; W. Wink, *John the Baptist in the Gospel Tradition*, Cambridge 1968; E. Lupieri, *Giovanni Battista nelle tradizioni sinottiche*, Brescia 1988; tenże, *Giovanni Battista fra storia e leggenda*, Brescia 1988; J. Ernst, *Johannes der Täufer*, Berlin 1989.

² Por. I. de la Potterie, *La notion johannique de temoignage*, w: *Sacra Pagina*, t.2, Paris 1959 s. 143-208, zwł. 199 n.; G. Gaeta, *Battesimo come testimonianza. Le pericopi sul Battista nell'evangelo di Giovanni*, Cr St 1(1980), s. 279-314.

dectwa o Jezusie wobec swoich uczniów (1,35-36), którzy pójdą za Chrystusem.

Przebieg tych wydarzeń, chociaż wydaje się spójny i linearny, wprawia komentatorów w zakłopotanie³. Zastanawia fakt, że pytanie postawione Janowi przez faryzeuszów w sprawie jego uprawnień chrzcielnych („czemu zatem chrzczisz” – w. 25) nie znajduje pełnej odpowiedzi w pierwszym dniu, a dopiero w następnym (w. 31). Wynika z tego, że wysłannicy żydowski odeszli bez uzyskania pełnej odpowiedzi, na ten problem nakłada się jeszcze kwestia audytorium. W opisie pierwszego dnia jest ono wyraźnie określone: kapłani, lewici i faryzeusze (w. 19.24). Natomiast w opisie drugiego dnia, gdy padają ważne słowa świadectwa Janowego o Jezusie, słuchacze jakby znikają z widowni. W ten sposób świadectwo Jana traci charakter publicznego oświadczenia.

Odrebnym zagadnieniem, natury literackiej, są liczne powtórzenia w tekście: „ja chrzczę wodą” (w.26) – „przyszedłem chrzcic wodą” (w. 31); „ja Go wcześniej nie znałem” (w. 31 i 33); „ujrzałem Ducha, który jak gołębica zstąpił z nieba” (w. 32) – „Ten, nad którym ujrzysz Ducha zstępującego” (w. 33); „oto Baranek Boży” (w. 29 i 36) etc.

Najczęściej, aby wyjaśnić te problemy, egzegeci uciekają się do hipotezy, która wyróżnia w tekście J 1,19-36 warstwę pierwotną (tradycja) oraz późniejsze opracowanie tradycji (redakcja)⁴. Warstwę pierwotną ustala się na podstawie zestawienia z Ewangeliami synoptycznymi oraz drogą eliminacji powtórzeń. W rezultacie rekonstrukcje pierwotnego źródła dają tekst znacznie okrojony, a także sporny, gdy chodzi o jego zakres. Inne rozwiązanie polega na wyróżnieniu dwóch źródeł⁵. Za kryterium rozróżnienia tych źródeł służą głównie wzmiankowane powtórzenia (tzw. dublety).

Nasuwa się wszakże pytanie, czy stosowane „oczyszczenie” lub rozwarstwienie tekstu jest właściwą metodą uzyskania pierwotnej

³ Omówieniem problemów egzegetycznych tekstu J 1,19-36, a także propozycjami ich rozwiązań, zajmuje się G. Gaeta, *Battesimo come testimonianza*, s. 281-290.

⁴ Zob. R. Bultmann, *Das Evangelium des Johannes*, Göttingen 1941, s. 57 n.; H. Sahlin, *Zwei Abschnitte aus Joh. rekonstruiert*, ZNW 51(1960), s. 67-69; B.M.V. van Iersel, *Tradition und Redaktion in Joh I, 19-36*, NT 5(1962), s. 245-267; G. Richter, *Zur Frage von Tradition und Redaktion in Joh. 1,19-34*, w: *Studien zum Johannesevangelium*, Regensburg 1977 s. 288-314.

⁵ Zob. M.E. Boismard, *Les traditions johanniques concernant le Baptiste*, RB 70(1963), s. 3-42.

postaci przekazu o świadectwie Jana Chrzciciela. Zwłaszcza dwa założenia budzą poważne wątpliwości: z góry zakłada się identyczność tradycji o Janie Chrzcicielu we wszystkich czterech Ewangeliach⁶; a także z góry wyklucza się możliwość powtórzeń jako środka literackiego⁷. W tej sytuacji pozostaje zbadać strukturę literacką tekstu. Pozwoli to rozeznąć kwestię jego budowy oraz integralności, a następnie również sprawę adaptacji redakcyjnych.

Struktura literacka tekstu J 1,19-34

Opis wydarzeń w trzecim dniu nie wnosi nowych treści do świadectwa Jana Chrzciciela. Słowa wypowiedziane przez niego wobec dwóch uczniów są powtórzeniem wcześniejszego oświadczenia: „Oto Baranek Boży” (1,36; por. 1,29). W kolejnych scenach narracji znika postać Jana Chrzciciela, powracając dopiero w opisie 3,22nn. Można więc przyjąć, że tekst 1,19-34 stanowi opowiadanie zamknięte, natomiast w. 35 i 36 pełnią funkcję redakcyjnego łącznika z opisami powołania uczniów Janowych przez Jezusa.

W J 1,19-34 elementy dialogiczno-deklaratywne zdecydowanie dominują nad elementami narracyjnymi, sprowadzonymi do koniecznego minimum. Narracja służy głównie za oprawę wyjaśniającą okoliczności wypowiedzi Jana Chrzciciela. Oprócz fraz łącznikowych, informujących o zadawaniu pytań i udzielaniu odpowiedzi, przedstawieni są rozmówcy Jana (19b. 24), ze wskazaniem miejsca (w. 28) i czasu wydarzenia („nazajutrz” – w. 29). Główny materiał przekazu obejmuje więc pytania wysłanników żydowskich oraz oświadczenia Jana Chrzciciela. Całość elementów dialogiczno-deklaratywnych wykazuje zwartą strukturę literacką w trzech częściach. Pierwsza i trzecia cechuje się budową paralelną typu A-B-C-A*-B*-C*. Natomiast część środkowa ma wyraźną strukturę koncentryczną typu A-B-C-X-C*-B*-A*.

⁶ Na odrębność tradycji o Janie Chrzcicielu w czwartej Ewangelii zwraca uwagę C. H. Dodd, *Historical Tradition in the Fourth Gospel*, Cambridge 1965, s. 288-301 (perykopy o Janie Chrzcicielu).

⁷ Powtórzenia w tekście stanowią często charakterystyczny element struktury. Zob. W. Bühlmann, K. Scherer, *Stilfiguren der Bibel*, Fribourg 1973; A. di Marco, *Il chiasmo nella Bibbia*, Torino 1980, s. 135-149 (struktury symetryczne w czwartej Ewangelii).

I

- A Kto ty jesteś?
B Ja nie jestem Mesjaszem
C Cóż zatem? Czy jesteś Eliaszem? – Nie jestem.
Czy jesteś prorokiem? – Nie.
A* Kto jesteś, abyśmy mogli dać odpowiedź tym, którzy nas wysłali?
Co mówisz sam o sobie?
B* Jam głos wołającego na pustyni:
prostujcie drogę Pańską, jak powiedział prorok Izajasz.
C* Czemu zatem chrzczisz, skoro nie jesteś ani Mesjaszem,
ani Eliaszem, ani prorokiem?

II

- A Ja chrzczę wodą.
B Pośród was stoi Ten, którego wy nie znacie,
C który po mnie idzie, a któremu ja nie jestem godzien odwiązać rzemyka u Jego sandałów.
X Oto Baranek Boży,
który gładzi grzech świata.
C* To jest Ten, o którym powiedziałem: po mnie idzie Mąż,
który stał się przede mną, gdyż był wcześniej ode mnie.
B* Ja Go wcześniej nie znałem, aby jednak objawił się Izraelowi,
A* przyszedłem chrzcić wodą.

III

- A Ujrzałem Ducha zstępującego jak gołębicę z nieba
i spoczął na Nim
B Ja Go przedtem nie znałem, ale ten który mnie posłał,
abym chrzczył wodą,
powiedział do mnie:
A* Ten, nad którym ujrzysz Ducha zstępującego
i spoczywającego na Nim, jest Tym,
który chrzci Duchem Świętym.
B* Ja to ujrzałem i daję świadectwo,
że On jest Synem Bożym.

Pierwsza część przedstawia dialog między żydowskimi wysłannikami i Janem Chrzcicielem, który odpowiadając na pytania określa swoją misję, najpierw oświadczeniami przeczącymi, później stwierdzeniem pozytywnym z nawiązaniem do słów Izajasza. Pytanie ogólnie postawione *tis ei* (A) jest dalej uszczegółowione słowami *tis ei, hina... ti legeis peri seautou* (A*). Podobnie pierwsza odpowiedź Jana *ego ouk eimi ho Christos* (B), w formie przeczącej, jest rozwinięta w oświadczeniu twierdzącym *ego fone...* (B*), przy czym Jan nie używa określenia *ego eimi*, będącego w czwartej Ewangelii wyrażeniem zastrzeżonym dla Chrystusa. Serii pytań rozpoczętych słowami *ti oun* (C) odpowiada końcowe pytanie *ti oun baptizeis* (C*) z wyraźnym nawiązaniem do poprzednich. Na tej części kończy się świadectwo Jana w sprawie jego osoby i posłannictwa. Kolejne dwie części zawierają świadectwo o Jezusie. Wzmianki odnoszące się do osoby Jana zawsze pozostają w relacji do osoby Jezusa, który jest główną postacią świadectwa.

Druga część, wykazująca strukturę koncentryczną, skupia uwagę na centralnym oświadczeniu Jana o Jezusie: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata” (X). Na doniosłość tego oświadczenia wskazuje również partykuła *ide* (hebr. *hinne*)⁸. Relacje pomiędzy poszczególnymi elementami wypowiedzi Jana są widoczne: *ego baptizo en hydati* (A) – *elthon ego en hydati baptizon* (A*); *hymeis ouk oidate* (B) – *kago ouk eiden auton* (B*); *ho opisou mou erchomenos* (C) – *opisou mou erchetai aner* (C*). Wypowiedzi następujące po centralnym oświadczeniu (X) nie są wszakże mechanicznym powtórzeniem poprzedzających, ale ich rozwinięciem i nową interpretacją. Powtórzenia pełnią tu rolę środka literackiego, celem uwyraźnienia istotnych wątków treściowych wypowiedzi.

Trzecia część przypomina budowę pierwszą. Nowym elementem treściowym jest wzmianka o Duchu Świętym zstępującym na Jezusa. Jan podkreśla swoje „widzenie” tego zstąpienia: *tetheamai to pneuma katabainon* (A) – *eph'ho ean ides to pneuma katabainon* (A*); *kago ouk eiden auton* (B) – *kago heoraka* (B*). Na tym osobistym doświadczeniu Jan opiera swoje świadectwo (*kai memartyreka*) o Jezusie, w którym rozpoznaje i wyznaje Syna Bożego (*houtos estin ho hyios tou theou*). Tym wyznaniem, nawiązującym do cen-

⁸ Por. P. Fiedler, *Die Formel „und siehe” im N.T.*, München 1969.

tralnego oświadczenia (*ide ho amnos tou theou*), kończy się przekaz świadectwa Jana Chrzciciela o Jezusie.

Tekst obramowany tytułami chrystologicznymi *ho amnos tou theou* i *ho hyios tou theou* wykazuje również koncentryczny układ mniejszych części treściowych.

- A Oto Baranek Boży,
który gładzi grzech świata.
- B To jest Ten, o którym powiedziałem:
po mnie idzie Mąż, który stał się przede mną,
gdyż był wcześniej ode mnie.
- C Ja Go wcześniej nie znałem,
aby jednak objawił się Izraelowi,
przyszedłem chrzcić wodą.
- X Ujrzałem Ducha zstępującego
jak gołębica z nieba
i spoczął na Nim.
- C* Ja Go przedtem nie znałem,
ale Ten, który mnie posłał,
abym chrzczył wodą powiedział do mnie:
- B* Ten, nad którym ujrzysz Ducha zstępującego
i spoczywającego nad Nim jest Tym,
który chrzci Duchem Świętym.
- A* Ja to ujrzałem
i daję świadectwo,
że On jest Synem Bożym.

Koncentryczna struktura tego fragmentu eksponuje kolejny punkt ciężkości świadectwa Janowego: „Ujrzałem Ducha zstępującego jak gołębica i spoczął na Nim” (X). W tym stwierdzeniu Jan podkreśla osobiste doświadczenie, które upewnia go o wypełnieniu się obietnicy mesjańskiej według słów proroka: „Oto mój Sługa, którego podtrzymuję, wybrany mój, w którym mam upodobanie. Sprawilem, że Duch mój na Nim spoczął” (I 42,1; por. 61,1). Prawdopodobnie treść tego proroctwa jest również w tle Janowego oświadczenia: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata”. Pierwotne chrześcijaństwo łączyło bowiem ekspiację Jezusa za grzech świata z proroctwem o Słudze Boga, który bierze na siebie grzechy ludzi jak baranek przeznaczony na zabicie, (por. Iz

52,13-53,12). Aramejski termin *talija* ma podwójne znaczenie: sługa i baranek⁹. Treść elementu centralnego struktury tekstu J 1,29-34 uzasadnia zarazem dwa tytuły chrystologiczne: „Baranek Boży” (A) i „Syn Boży” (A*) oraz ich wzajemną relację. W pewnej korelacji ze sobą pozostają również wypowiedzi wskazujące na Jezusa: *houtos estin* (B i B*). Jeszcze wyraźniej zaznacza się ona między sformułowaniami: *kago ouk eiden auton... elthen ego en hydati baptizon* (C) i *kago ouk eiden auton, all' ho pempsas me baptizein en hydati* (C*).

Struktura literacka przekazu świadectwa Jana Chrzciciela w tekście J 1,19-34 upoważnia zatem do następujących wniosków:

– Jan Chrzciciel zaświadcza, że Jezus przewyższył go w godności, ponieważ jest Mesjaszem. Punkty ciężkości w świadectwie o mesjańskiej godności Jezusa spoczywają na wyznaniach chrystologicznych: „Oto Baranek Boży” i „On jest Synem Bożym”. Kolejny punkt ciężkości świadectwa Janowego spoczywa na stwierdzeniu: „Ujrzałem Ducha zstępującego jak gołębicę z nieba i spoczął na Nim”.

– Wypowiedzi Jana Chrzciciela, razem z pytaniami wysłanników żydowskich, tworzą zwartą pod względem treściowym i formalnym całość literacką. Powtórzenia słów i wyrażen pełnią funkcję środka literackiego w celu uwyrażnienia głównych wątków treściowych. W tym aspekcie integralność przekazu nie budzi wątpliwości. Natomiast do wyjaśnienia pozostaje wykorzystanie elementów narracyjnych, które dotyczą czasu i miejsca świadectwa Janowego.

Redakcyjne opracowanie tradycji

Wzmianka chronologiczna

Wkład redaktora czwartej Ewangelii zaznacza się przede wszystkim w przyporządkowaniu źródła czasowemu schematowi pierwszego tygodnia mesjańskiej działalności Jezusa. Egzegeci dostrzegają w tym symbolicznym ciągu dni nawiązanie do pierwszego ty-

⁹ Zob. J. Jeremias, ZNW 34(1935), s. 116 n.; B. Gartner, *Talja als Messiasbezeichnung*, Sv Ex A 18-19(1953-54), s. 98-108; I. de la Potterie, „Ecco l'Agnello di Dio”, Bib Or 1(1959), s. 161-169; S. Virgulín, *Recent Discussion of the Title „Lamb of God”*, Scripture 13(1961), s. 74-80.

godnia stworzenia świata (por. Rdz 1,1-31)¹⁰. Pierwszego dnia Jan Chrzciciel składa świadectwo wobec wysłanników żydowskich (J 1,19-28). Drugiego dnia („nazajutrz” – 1,29) uroczyste zaświadcza o misji nadchodzącego po nim (1,29-34). Trzeciego dnia („nazajutrz” – 1,35) ma miejsce krótka deklaracja wobec uczniów i ich pójście za Chrystusem (1,35- 42). Czwartego dnia („nazajutrz” – 1,43) Jezus postanawia udać się do Galilei oraz powołuje Filipa i Natanaela (1,4-51). Kolejna wzmianka chronologiczna występuje na początku opisu wydarzenia w Kanie Galilejskiej: „Trzeciego dnia odbywało się wesele” (2,1). Określenie „trzeciego dnia” znaczy „po dwóch dniach”. Wydarzenie w Kanie przypada więc na szósty dzień tygodnia. Wówczas Jezus dokonuje pierwszego znaku o istotnym znaczeniu: „Taki to początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej. Objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie” (2,11). Według tradycji biblijnej, Bóg w szóstym dniu stworzył człowieka (por. Rdz 1,26-31). Wygląda na to, że redaktor czwartej Ewangelii, wydzielając sześć dni, zamierzał wyrazić głęboką myśl teologiczną: działalność i śmierć Jezusa stanowi kontynuację i szczyt stwórczej działalności Boga. W tym kierunku zmierzają również ramy chronologiczne opisu ostatniej Paschy (J 11,55), którą podobnie poprzedza sześć dni (por. 12,1). Szczytowym dniem, szóstym z kolei, stanie się dzień śmierci Jezusa, tzn. wigilia święta paschalnego (19, 31-42).

Według prologu czwartej Ewangelii, odwieczne Słowo wypełnia plan Boga (1,3.10), zwłaszcza w odniesieniu do ludzi (1,12-14.17). Stwórcze działanie Boga nie zostało ukończone, ponieważ człowiek nie osiągnął jeszcze swojej pełni i stanu dziecka Bożego (1,12). Dlatego Jezus nie akceptuje w pełni szabatu jako dnia Bożego odpoczynku (por. Rdz 2,2). Jego Ojciec nadal działa (J 5,17), aż do chwili, kiedy Syn wypowie „wykonało się” (19,30).

Teologiczna funkcja ram chronologicznych pierwszego i ostatniego tygodnia działalności Jezusa, charakterystyczna dla czwartej Ewangelii, skłoniła zapewne autora do redakcyjnych opracowań wykorzystanych tradycji. W przypadku tekstu J 1,19-34 opracowanie redakcyjne polegało na wprowadzeniu słów: „Nazajutrz zoba-

¹⁰ Por. T. Barrosse, *The Seven Days of the New Creation in St. John's Gospel*, CBQ 21/1959, s. 507-516.

czył Jezusa, nadchodzącemu ku niemu i rzekł” (1,29 a). W ten sposób świadectwo Jana Chrzciciela zostało rozłożone na dwa dni. Pociągnęło to wszakże za sobą zmianę w pierwotnym źródle, dotyczącą miejsca świadectwa Janowego.

Wzmianka topograficzna

W końcowej redakcji tekstu J 1,19-34 wzmianka topograficzna znajduje się na końcu opisu pierwszego dnia: „Działo się to w Betanii, po drugiej stronie Jordanu, gdzie Jan udzielał chrztu” (1,28). Opis drugiego dnia nie zawiera żadnej wzmianki topograficznej. Pojawia się ona na początku opisu wydarzeń w trzecim dniu: „Nazajutrz Jan znowu stał w tym miejscu wraz z dwoma uczniami” (1,35). Określenia miejsca łączą się ze sobą treściowo (w. 28 i w. 35). Zapewne więc nastąpiło przesunięcie pierwszego określenia topograficznego (w. 28), które pierwotnie poprzedzało drugie (w. 35) w bezpośredniej łączności. Redaktor dokonał tego, by wyodrębnić opis pierwszego dnia i osadzić go w realiach historycznych, których brakowało w pierwotnym źródle.

Przesunięcie wzmianki topograficznej i wprowadzenie po niej określenia chronologicznego „nazajutrz” spowodowało jednak wspomniane trudności. Odnosi się bowiem wrażenie, że wysłannicy żydowscy odeszli nie otrzymując pełnej odpowiedzi na pytanie „czemu zatem chrzczisz” (1,25). Podział akcji na dwa dni spowodował również, że Jan wygłasza najważniejsze stwierdzenia swego świadectwa wobec nieokreślonego audytorium.

Początek przekazu

W końcowej redakcji czwartej Ewangelii przekaz świadectwa Jana Chrzciciela rozpoczyna się słowami: „Takie jest świadectwo Jana” (1,19). Sformułowanie to odsyła do prologu, który bliżej przedstawia postać proroka i jego posłannictwo jako świadka (1,6–8. 15). Wielu egzegetów uważa, iż dwa fragmenty prologu, poświęcone Janowi, są dodatkami do pierwotnego hymnu chrystologicznego, który staje się bardziej spójny bez tych uzupełnień. Zachodzi bowiem związek pomiędzy chrystologicznymi sformułowaniami prologu o Logosie: „W nim było życie, a życie było światłem ludzi. A światło w ciemności świeci i ciemność jej nie ogarnęła” (w. 4–5) oraz „było

światło prawdziwe” (w. 9). Fragment pomiędzy tymi sformułowaniami przerywa refleksję o Słowie w roli światła stwierdzeniem: „Pojawił się człowiek posłany od Boga, Jan mu było na imię” (w. 6). Dopiero dalsze sformułowania na temat świadectwa Jana (w. 7–8) bardziej przylegają do wątku o świetle i zapewne one sprawiły, że fragment w. 6–8 mógł być włączony do prologu.

Jeszcze trudniej uzasadnić obecność w prologu drugiej wzmianki o świadectwie Jana Chrzciciela: „Jan daje o Nim świadectwo i głośno woła: «Ten był, o którym powiedziałem: Ten, który po mnie idzie, stał się przede mną, gdyż był wcześniej ode mnie»” (w. 15). Fragment ten wyraźnie narusza ciągłość treściową wypowiedzi: „I oglądaliśmy Jego chwałę, chwałę, jaką Jednorodzony otrzymuje od Ojca, pełen łaski i prawdy” (w. 14, 6) oraz „z Jego pełni wszyscyśmy otrzymali, łaskę po łasce” (w. 16).

Łącząc obydwa fragmenty prologu na temat Jana Chrzciciela (w. 6–8, 15), uzyskuje się zrozumiały wstęp do opisu o jego świadectwie.¹¹ Pierwszy fragment przypomina wprowadzenia do znanych opowieści biblijnych: „Był człowiek posłany od Boga, Jan mu było na imię” (J 1, 6); por. „Był pewien mąż imieniem Manoach” (Sdz 13, 2); „Był pewien człowiek... imieniem Elkana” (1 Sm 1,1). Z kolei streszczenie świadectwa Janowego (J 1, 15) stanowi pożądane wprowadzenie do rozwinięcia treściowego w tekście 1, 19–34. Wprowadzenie to pozostaje w ścisłej łączności z centralną wypowiedzią świadectwa Janowego: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata. To jest Ten, o którym powiedziałem: Po mnie przyjdzie ten, który mnie przewyższył godnością, gdyż był wcześniej ode mnie” (1, 29 b–30).

Pierwotna postać przekazu

Przeprowadzona analiza pozwala na rekonstrukcję pierwotnej postaci przekazu o świadectwie Jana Chrzciciela. Różni się ona od pozostałych tym, że ogranicza wkład końcowego redaktora do

¹¹ „Les vv. 6–8 doivent être reliés immédiatement aux vv. 19 ss, dont ils forment l’introduction”, M.E. Boismard, *Les traditions joanniques*, s. 18. Z tego wprowadzenia niesłusznie wyłączony jest w. 15, który pełni funkcję zapowiedzi tematycznej dla całego opowiadania 1, 19–34. Według hipotezy M.E. Boismarda, w. 6–8 stanowią wspólne wprowadzenie do dwóch źródeł opowiadania o świadectwie Jana Chrzciciela.

trzech nieznaczących przekształceń w źródle: umieszczenia wstępu w prologu, przesunięcia informacji topograficznej oraz wprowadzenia określenia chronologicznego. Propozycje innych zmian, polegające na uszczuplaniu lub rozwarstwieniu tekstu, wydają się mało prawdopodobne w świetle jego struktury literackiej. Oto pierwotna postać przekazu o świadectwie Jana Chrzciciela:

- (6) Pojawił się człowiek,
poślany przez Boga,
Jan mu było na imię.
- (7) Przyszedł on na świadectwo,
aby zaświadczyć o światłości,
by wszyscy uwierzyli przez niego.
- (8) Nie był on światłością
lecz (poślany), aby zaświadczyć o światłości

- (15) Jan daje o Nim (światle) świadectwo i głośno woła:
„Ten był, o którym powiedziałem:
Ten, który po mnie idzie,
przewyższył mnie godnością,
gdyż był wcześniej ode mnie”.
- (19) Takie jest świadectwo Jana.
Gdy Żydzi wysłali do niego z Jerozolimy
kapłanów i lewitów z zapytaniem:
„Kim Ty jesteś?”
- (20) On wyznał, a nie zaprzeczył, oświadczając:
„Ja nie jestem Mesjaszem”
- (21) Zapytali Go:
„Cóż zatem, czy jesteś Eliaszem?”
Odrzekł: „Nie jestem”
„Czy ty jesteś prorokiem?”
Odrzekł: „Nie”
- (22) Powiedzieli mu więc:
„Kim jesteś, abyśmy mogli dać odpowiedź tym,
którzy nas wysłali. Co mówisz sam o sobie?”
- (23) Odpowiedział: „Jam głos wołającego na pustyni:
Prostujcie drogę Pańską
jak powiedział prorok Izajasz”.
- (24) A wysłannicy byli spośród faryzeuszów.

- (25) I zadawali Mu pytania, mówiąc do niego:
„Czemu zatem chrzczisz, skoro nie jesteś ani Mesjaszem,
ani Eliaszem, ani prorokiem?”
- (26) Jan im tak odpowiedział:
„Ja chrzczę wodą.
Pośród was stoi Ten,
którego wy nie znacie,
(27) który po mnie idzie,
a któremu ja nie jestem godzien,
by rozwiązać rzemyka u jego sandałów.
- (29) Oto Baranek Boży,
który gładzi grzech świata.
- (30) To jest ten, o którym powiedziałem:
Po mnie idzie Mąż,
który mnie przewyższył godnością,
gdyż był wcześniej ode mnie.
- (31) Ja go przedtem nie znałem
ale przyszedłem chrzcić wodą w tym celu,
aby On objawił się Izraelowi”
- (32) Jan dał takie świadectwo:
„Ujrzałem Ducha,
który jak gołębica zstępował z nieba
i spoczął na Nim
- (33) Ja Go przedtem nie znałem,
ale Ten, który mnie posłał,
abym chrzcił wodą,
powiedział do mnie:
„Ten, nad którym ujrzysz Ducha zstępującego
i spoczywającego nad Nim,
jest Tym, który chrzci Duchem Świętym
- (34) Ja to ujrzałem
i daję świadectwo,
że On jest Synem Bożym”
- (27) Działo się to w Betanii,
po drugiej stronie Jordanu,
gdzie Jan udzielał chrztu.

bp Andrzej SUSKI